

Sprawozdanie z monitoringu przyrodniczego i nadzoru nad działaniami ograniczającymi skutki ekologiczne w związku z zakończeniem odwadniania kopalni „Olkusz-Pomorzany” czwarty kwartał 2025

Sprawozdanie obejmuje czwarty kwartał (październik – grudzień) 2025 r. i obejmuje następujące zagadnienia:

1. monitoring przyrodniczy w dolinie rzeki Biała wraz z doptywającym do niej roznosem Sztolni Bolesławskiej i Ponikowskiej w Laskach, na pograniczu z Dąbrową Górniczą oraz kompleksem stawów między Karną a Laskami;
2. monitoring przyrodniczy w dolinie rzeki Sztoły wraz ze stawami przy Leśnym Dworze;
3. monitorowanie siedliska bobrów w cieku Dąbrówka;
4. kontrola wybranych obszarów regionu olkuskiego, w których tworzą się nowe ekosystemy wodne.

Pod względem warunków termiczno-wilgotnościowych ostatni kwartał 2025 r. należy zaliczyć do bardzo zmiennych. Pod względem termicznym październik i listopad należały do miesięcy normalnych, przy czym w drugiej połowie listopada nastąpiło wyraźne ochłodzenie. Skutkowało ono spadkami temperatury w nocy i wykształceniem się na krótko cienkiej pokrywy lodowej na części zbiorników wodnych (m.in. na części stawów w kompleksie Karna-Laski i przy Leśnym Dworze). Z kolei grudzień, podobnie jak rok temu był bardzo ciepły. Przez większość tego miesiąca średnie dobowe temperatury powietrza były powyżej 0°C, dopiero pod koniec grudnia wyraźnie się ochłodziło¹.

Cienka pokrywa lodowa na stawie nr 6 (lewe) i niezamarznięty fragment stawu nr 5 (prawe) (3.12.2025), fot. A. Tyc

Pod względem miesięcznej sumy opadów październik należał do bardzo wilgotnych. Kolejne miesiące były zmienne pod względem liczby dni z opadem oraz mniej wilgotne w aspekcie sumy opadów. Niewielka pokrywa śnieżna wystąpiła na przełomie listopada i grudnia oraz pod koniec grudnia.

W grudniu 2025 r. zakończony został czwarty rok prowadzonego monitoringu przyrodniczego po zatrzymaniu zrzutu wód kopalnianych do cieków powierzchniowych w zlewni Białej Przemszy. Był to okres dużych zmian w środowisku wodnym, zapoczątkowany zanikiem lub wyraźnym zmniejszeniem

¹ Na podstawie charakterystyki wybranych elementów klimatu w Polsce publikowanej co miesiąc przez IMGW-PIB (<https://obserwator.imgw.pl/>)

się przepływu w ciekach, obniżeniem poziomu wody w zbiornikach, a kontynuowany zmianami wynikającymi z systematycznego podnoszenia się poziomu wód podziemnych. W efekcie obserwujemy rosnący z miesiąca na miesiąc przepływ w górnym odcinku Sztolny oraz w dolinie Białej od środkowej części kompleksu stawów między Karną a Laskami.

W czwartym kwartale 2025 r. obserwowane było kontynuowanie zjawisk związanych z podnoszącym się poziomem wód podziemnych w regionie i zwiększaniem dostępności wody w monitorowanych ekosystemach wodnych. Wyraźnie zwiększył się przepływ w Białej poniżej stawów w Laskach. Po zakończeniu okresu wegetacyjnego przeprowadzone zostały prace udroźnieniowe w korycie rzeki od połączenia z roznosem Sztolny Ponikowskiej i Bolesławskiej do połączenia z Dąbrówką. W ostatnim kwartale 2025 r. aktywny był przepływ w roznosie Sztolny Ponikowskiej na całym odcinku od Hutek do ujścia do Białej. Z punktu widzenia funkcjonowania ekosystemów wodnych fragment doliny Sztolny Ponikowskiej poniżej ostatnich zabudowań Hutek aż do przysiółka Leśniczówka, i później aż do pierwszych zabudowań przy ul. Cegielskiej w Laskach ma charakter szerokiej, niezagospodarowanej podmokłej doliny rzecznej i w związku tym może służyć jako polder dla potencjalnie zwiększonych przepływów z rejonu dużych zalewisk w Hutkach.

Więszemu przepływowi w korycie Białej poniżej ujścia Dąbrówki towarzyszy zwiększenie się obszarów podmokłych na terasach tej rzeki. Część z nich odtwarza się w miejscach wcześniejszych łągów i olsów oraz torfowisk. Ma to znaczenie dla zachowania lub regeneracji wilgotnych siedlisk przyrodniczych stwierdzonych w dolinie Białej, jako części obszaru Natura 2000 „Dolina Białej Przemysł”. W okresie po zatrzymaniu zrzutu wód dołowych do Białej część tych podmokłości była utrzymywana dzięki obecności bobrów w dolinie. Obecnie obserwuje się napełnianie dawnych zbiorników, odciętych starorzeczy oraz uruchamianie się podzboczowych źródeł.

Obserwuje się rosnącą liczbę motorów crossowych, quadów i samochodów terenowych wykorzystujących lasy i fragmenty doliny rzeki Biała. Strefa intensywnych wpływów w zakolu Białej poniżej mostu w Kuźniczce Nowej została w listopadzie 2025 r. rozjeżdżona przez samochody terenowe.

Udrożniony fragment koryta Białej poniżej połączenia się z Dąbrówką (7.12.2025), fot. A. Tyc

Połączenie Białej z Dąbrówką – stan przed udrożnieniem (lewe, 25.10.2025) i po zakończeniu prac (prawe, 7.12.2025), fot. A. Tyc

Porównanie stanu strefy źródeł w zakolu Białej w Kuźniczce Nowej w końcu 2024 r. (lewe, 21.12.2024) i w połowie listopada 2025 r. (prawe, 16.11.2025), fot. A. Tyc

Porównanie fragmentu koryta Białej z końca 2024 r. (lewe, 1.12.2024) i takiego samego okresu 2025 r. (prawe, 7.12.2025), fot. A. Tyc

Bobry napełniły wodą wyschnięty od 2022 r. płytki zbiornik (zob. sprawozdanie za luty-marzec 2022) na terasie po północnej stronie koryta Białej (lewe, 25.10.2025 i prawe, 7.12.2025), fot. A. Tyc

Odtwarzające się podmokłości na północnej, piaszczystej terasie Białej (7.12.2025), fot. A. Tyc

Utrzymywane przez bobry rozlewiska na terasie Białej w środkowej części doliny (lewe) oraz stan napełnienia monitorowanego stawu bobrowego u wylotu wąwozu lessowego (prawo) (13.12.2025), fot. A. Tyc

Sukcesja roślinności terenów podmokłych – różne gatunki turzyc (lewe) oraz wodnych – rdestnica pływająca (prawe) na rozlewiskach powstałych w Laskach między stawem nr 1 i tamą dawnego zbiornika rekreacyjnego na Białej (16.11.2025), fot. A. Tyc

Ślady żerowania (lewe) oraz rozległa tama bobrowa (prawe) w okolicy Skałki w Laskach (16.11.2025), fot. A. Tyc

Ślady intensywnego żerowania bobrów w środkowej części doliny Białej (7.12.2025, lewe i 13.12.2025, prawe), fot. A. Tyc

Z uwagi na niewielką głębokość stawów w kompleksie Karna-Laski oraz słaby przepływ wody przez te akwenty wodne, dużą dostawę liści i igieł opadających z otaczających je drzew, jak również właściwie brak falowania dochodzi w nich do rozwoju stref lokalnego deficytu tlenu. Szczególnie jesienią i zimą, kiedy zmniejsza się aktywność biologiczna w stawach, głównie fotosyntezy, rozwija się mikrobiologiczny (bakterie żelazowe i siarkowe) rozkład materii organicznej. Przejawia się to

występowaniem charakterystycznego szarobiałego biofilmu w strefie przybrzeżnej stawów. Sytuację tlenową w stawach pogarsza pokrywa lodowa oraz zbyt duża obsada ryb, głównie karpiovatych.

Strefa brzegowa stawu nr 5 w Laskach z widoczną rozkładającą się materią organiczną (lewe) oraz szczegółowy obraz mikrobiologicznego filmu na rozkładających się liściach i igłach w przybrzeżnej wodzie (prawe) (3.12.2025), A. Tyc

Z punktu widzenia możliwości utrzymania wpływu na bezpieczeństwo przepływu w rzece Biała, zwłaszcza w okolicach Lasek, istotne znaczenie ma dbałość o funkcjonowanie regulowanych przepustów piętrzących wodę (mniczków) w stawach. Obserwowana, dotychczasowa tendencja do utrzymywania maksymalnie wysokiego piętrzenia wody w stawach sprawiła, że po intensywnych opadach deszczu wystąpiły niekontrolowane przepływy omijające groble lub poprzez nory bobrowe.

Ucieczka wody ze stawu nr 1 w Laskach do nory bobrowej w grobli (lewe) oraz stan napełnienia tego stawu (prawe) (22.10.2025), A. Tyc

W dolinie Sztoły kontynuowane były okresowe przyrosty długości górnego odcinka od źródeł do Leśnego Dworu. W ostatnim kwartale 2025 r. strumień okresowo wpływał w ostatni, 150 m, prosty odcinek doliny powyżej górnego (tylnego, drugiego) stawu. W samych stawach poziom wody był bardzo niski, a w górnym stawie przez większość czwartego kwartału woda utrzymywała się jedynie w największym zagłębieniu w jego zachodniej części. Miejski odcinek Sztoły był w tym okresie suchy i jest zasilany jedynie okresowo w czasie większych opadów deszczu. Duże znaczenie krajobrazowe, ale również ekologiczne mają dwa zakola Sztoły zlokalizowane powyżej ul. Mostowej. Procesy erozyjne dostarczają do koryta rzeki duże ilości czystego piasku, który jest roznoszony w dół doliny w trakcie wezbrań, kiedy pojawia się przepływ w korycie. Przepływ wezbraniowy utrudnia kilkudziesięciometrowy zator gałęzi i śmieci zlokalizowany ok. 150 m przed mostem ul. Borowskiej.

Stan napętnienia głównego stawu przy Leśnym Dworze (4.10.2025, lewe), fot. A. Czylok (2.11.2025, prawe), fot. A. Tyc

Stan napętnienia górnego stawu przy Leśnym Dworze (4.10.2025, lewe), fot. A. Czylok (2.11.2025, prawe), fot. A. Tyc

Zator gałęzi i śmieci powstały w korycie Sztoły po kolejnych opadach nawałnych w latach 2024 i 2025 (2.11.2025, lewe i 21.12.2025, prawe), fot. A. Tyc

Podcięte korytem Sztoły piaszczyste skarpy w zakolach rzeki (2.11.2025), fot. A. Tyc

W końcu 2025 r. bez zmian funkcjonowało siedlisko bobrów w cieku Dąbrówka w okolicach mostu ul. Bolesławskiej/Laskowskiej. Utrzymywana była kaskada dwóch tam poniżej mostu. Strefa powstałych zalewisk, które podniosły uwilgotnienie brzegów Dąbrówki powyżej betonowego koryta oraz intensywne żerowanie bobrów na roślinach zielnych oraz młodych pędach drzew i krzewów powoduje zwiększającą się różnorodność zbiorowisk roślinnych i gatunków zamieszkujących je zwierząt. Bogactwo glonów i roślin wodnych tego fragmentu Dąbrówki powoduje, że od lata obserwuje się tu duże stado krzyżówek.

W czwartym kwartale 2025 r. wykonany został zabieg udroźnienia fragmentu Dąbrówki powyżej drogi krajowej DK94, w celu umożliwienia drenażu i odpływu wody w związku z podnoszącym się poziomem wód gruntowym w tej części Bolesławia.

Udrożniony fragment Dąbrówka powyżej drogi DK94 wraz z wykonanym drenażem terenów położonych w sąsiedztwie (lewe, 2.01.2026) oraz stan siedliska bobrów w poniżej mostu w ciągu ul. Bolesławskiej/Laskowskiej (prawe, 22.10.2025), fot. A. Tyc

Stado krzyżówek bytujące od lata w strefie zalewisk stworzonych przez bobry w cieku Dąbrówka (16.11.2025, lewe i 13.12.2025, prawe), fot. A. Tyc

Podsumowując, obserwowane od przełomu 2021-2022 r. zmiany w monitorowanych obszarach mają tendencję do spontanicznej regeneracji ekosystemów wodnych zbliżonych do naturalnych. Dotyczy to w głównej mierze zlewni rzeki Biała, ale również wielu fragmentów zlewni Sztoty. Taki kierunek zmian można prognozować również dla powstających zbiorników wodnych w dawnych wyrobiskach piasku na terenie Bolesławia i Bukowna.

Dzięki monitoringowi i działaniom wyprzedzającym nie doszło do wieszczanej katastrofy ekologicznej. Z uwagi na występujące kolizje z interesami mieszkańców tych obszarów istnieje jednak potrzeba utrzymania możliwości wpływania na sposób i tempo regeneracji ekosystemów obszaru pogórniczego, jakim jest region olkuski.

Katowice – Sosnowiec, 22.01.2026

Andrzej Czylok, Andrzej Tyc